

SAMİRƏ ELÇİN QIZI MUSƏVİ

ADU-nun əyani doktorantı

musavi.samira@mail.ru/ 077 733 11 91

**BƏDİİ MƏTN DƏ FON BİLİKLƏRİNİN “ŞAQLI KONTEKST”
FORMALAŞDIRMA POTENSIALI HAQQINDA
(Devid Mitçellin əsərlərinin dilinə istinadən)**

Açar sözlər: fon bilikləri, şaquli kontekst, tarixi-filoloji və tarixi-sosial filoloji kontekst, presedent onimlər və presedent fenomenlər, Devid Mitçell.

Ключевые слова: фоновые знания, вертикальный контекст, историко-филологический и историко-социально-филологический контекст, прецедентные онимы и прецедентные феномены, Дэвид Митчелл.

Key words: background knowledge, vertical context, historical-philological and historical-social-philological context, precedent onyms and precedent phenomena, David Mitchell.

Fon biliyinin bədii mətn ilə əlaqəsi məsələsi linqvistik praqmatika, semiotika, ədəbiyyatşünaslıq və digər yaxın elm sahələrində diqqəti cəlb edir. Məlum olduğu kimi, fon bilikləri bədii mətndə şaquli kontekst vasitəsilə reallaşa bilər. Belə reallaşma faktlarının konkret faktlar üzrə izlənilməsi fon bilikləri ilə şaquli kontekst anlayışlarının ciddi qarşılıqlı şərtlənməyə malik olduğunu, birinin digərinin ifadə formatını təzahür etdirdiyini və ya birinin digəri üçün məlumat mənbəyi, məxəz olması gerçəkliyini əyani şəkildə ortaya qoya bilər. Təqdim olunan məqalədə biz, müasir Britaniya ədəbiyyatının ən görkəmli nümayəndələrindən olan Devid Mitçellin əsərlərinin dili əsasında fon biliklərinin bədii mətn formalaşmasında oynadığı müstəsna rolunu izləyə biləcəyik.

İlk olaraq, onu qeyd etmək lazımdır ki, fon biliyinin bədii mətndə reallaşma prosesi müəllif ilə oxucu arasında mövcud çox mürəkkəb qarşılıqlı münasibətlərdən asılıdır. Əslində bu prosesə oxucu müəllifdən daha artıq nüfuz edir. Məsələn, U. Eko məşhur “Bədii məşələlərdə altı gəzinti” (Umberto Eco 1994 Six Walks in the Fictional Woods, Cambridge Mass.: Harvard University Press) əsərində fon biliyi termini əvəzinə ensiklopedik informasiya terminindən istifadə edir. Müəllif hesab edir ki, ensiklopedik informasiya oxucuların real dünyada baş verənlərə zidd olanları qəbul etməyə nə dərəcədə hazır olduqlarını göstərir. O, A. Dyumanın məşhur 1600-cü illərdən bəhs edən “Üç müşkətyor” əsərinə istinad edərək qeyd edir ki, əsərin qəhrəmanlarından biri olan Aramis Servandoni küçəsində (Rue Servandoni) yaşayır. Bu mümkün deyil, çünki bu küçə bir əsr sonra yaşayıb yaratmış memar Covanni Servandoninin adını daşıyır. Lakin oxucular bu fakta o qədər də diqqət verməmişlər, çünki çox az adam Servandonini tanıyır. Lakin, əgər Dyuma yazsaydı ki, Aramis Bonapart küçəsində (Rue Bonaparte) yaşayıb, onda oxucular haqlı olaraq bundan məmnun olmayacaqdılar. [16, 97].

Bədii mətndə fon bilikləri ilə şaquli kontekst arasında əlaqənin tədqiqi məqsədilə məhz, Devid Mitçell yaradıcılığının seçimi heç də təsadüfi deyil. Belə ki, yazar, demək olar ki, bütün əsərlərində zaman-məkan koordinatlarında təhkiyə voyajını gerçəkləşdirməsi ilə seçilən müəllif olmaqla bərabər, xronotop göstəricilərinin yenilənməsində fərqli fiziki kontekst, autentik şaquli kontekst yaratmaqla oxucusunun fon biliklərinə çox ustalıqla xitab edə bilməsi ilə məşhurdur (bu haqda daha ətraflı bax: [2]). Belə ki, təhkiyəsində “müəllif kainatı” yaratması ilə seçilən, yəni eyni obrazları bir əsərindən digərinə “köç etdirmə” özəlliyi ilə fərqlənən Devid Mitçell personajlarının zaman və məkan koordinatlarının təyin edilməsi üçün fon biliklərinə istinad edir. Həmin fon biliklərinin həm tarixi-filoloji, həm tarixi-sosial mahiyyətli “şaquli konteksti” səciyyələndirməsindən çıxış etsək, burada haqqında bəhs etdiyimiz anlayışların, bir növ, kontominasiya mahiyyətli reallaşma nümayiş etdirdiyini təsbit etmiş olarıq. Yəni, burada biz, fon bilikləri ilə bədii mətnə reallıq qazanan “şaquli kontekst” faktları arasında kəskin sədd çəkmək imkanından məhrumuq. Məsələnin digər maraqlı tərəfi isə həmin intertekstem pərçimlənmələrinin presdent fenomenlər, presdent onimlər sayəsində reallaşma imkanına malik olması ilə bağlıdır ki, bu da əslində, mövcud mətn əlaqələndirmələrinin presdentlik nəzəriyyəsi (daha ətraflı bax: [13]) fonunda da izahının mümkünlüyü ortaya qoyur. D.Mitçellin müəllifi olduğu bədii mətnlərdə fərqli zaman kəsiminə aid olan hadisələrin real tarixi situasiya və fon atmosferinə autentik uyğunluğunun təmin edilməsi üçün istifadə etdiyi informasiya ötürücülüyü vasitələrinə konkret faktlar əsasında nəzər salaq: *“Speaking at a press conference in Downing Street today, the Home Secretary Douglas Hurd rejected criticism of the government’s ban on broadcast interviews with members of the Irish Republican party, Sinn Fein.”* (s.13). Müəllif özünün “Slade House” romanındakı 1988-ci ilə aid hadisələrin təsvirində həmin dövrə aid olan, daha dəqiq desək, XX əsrin 80-ci illəri üçün representativ onomastikon paradiqmasına daxil olan *Irish Republican party, Sinn Fein.* erqonimindən, habelə *Douglas Hurd* social-tarixi şaquli kontekst rolunu oynayan onomastik vahidindən istifadə etməklə dövrün abu-havasını canlandırmağa müvəffəq olur. Xatırladaq ki, 1988-1994-cü illərdə İrlandiya Respublika Partiyasının nümayəndələrinin tele- və radioefir məkanında yasaq qoyulması dövrü kimi səciyyələndirilirdi və həmin seçkin (ünvanlı) senzura siyasəti, məhz, o zamankı Britaniya xarici işlər naziri Duqlas Hörd tərəfindən sanksiyalaşdırılmışdı [2]. II Dünya müharibəsindən sonra ən böyük yayın yasağı kimi qiymətləndirilən bu seçkin senzura faktı Britaniya cəmiyyəti tərəfindən “azad söz” hüququnun məhdudlaşdırılması kimi qiymətləndirildiyindən [3], məhz, bu tarixi hadisənin, yəni, tarixi-sosial şaquli kontekstin həmin ilin – D.Mitçellin əsərinin ikinci hissəsində cərəyan edən hadisələrin baş vermiş olduğu 1988-ci ilin Britaniya social-siysi həyatında ən yaddaqalan, ən həlledici hadisələrindən biri, bəlkə də birincisi olması ilə şərtlənir. Yəni, bu hadisə, bir növ, həmin ilin “visit vərəqi”, işarəvi mahiyyətli representatntı kimi çıxış edə bilər ki, bu da məhz, ortaq siyasi, social,

mədəni bilik paradigmalarına malik toplum üzvləri üçün izahsız, təfəssilsiz aydın və autentik fon biliyi kimi səciyələndirilə bilər.

Müəllif *Shining Armor*, 1988 –adlanan yarımfaslin elə ilk səhifələrindən fon biliklərinə xitab edən belə autentik şaquli kontekst yaratmaqla oxucunu daha öncəki və daha sonrakı fəsillərdə cərəyan edən hadisələrdən ayırır və onu yeni, lokal zaman-məkan koordinatlarına keçirməklə fərqli intertekstem pərçimlənmələri, əlaqələndirmələri yaradır. Müqayisə üçün deyək ki, “*You Dark Horse You*, 2006” adlanan növbəti fəsildə artıq yeni və fərqli allüziv onimlərin yer alması oxucunu fərqli mətn kontekstinə “hazırlayır” və həmin kontekstin autentiqliyinin təmin edilməsi naminə müvafiq zaman diliminə aid reprezentativ obraz və fenomenlərə (və ya presedent onim və presedent fenomenlərə) müraciət edir. “....*Then I saw a woman in a wheelchair being pushed by Tom Cruise. Her face was hidden by a raincoat hood and Tom Cruise said “Go right ahead, take a look.” ... Last of all was a black slab like the black slabs in 2001: A Space Odyssey and as it opened I heard Sally saying, You have to wake up, so I did and here I am, alone, in the upstairs room at The Fox and Hounds. ... They sat up here, the “X-Files Six.”*” [6, 47]. Bu hissədə oxucusunu fərqli zaman dilimində cəzəyan edən hadisələrin atmosferinə nüfuz etdirməyə çalışan müəllif 2006-cı il üçün aktual olan, yəni həmin dövrün representativ onomastikonu kimi çıxış edən şaquli kontekst faktlarına istinad edir. Belə ki, Hollivud ulduzu Tom Kruz 2000-ci illərdə öz məşhurluğunun ən pik dönməsində iken 2006-cı ildə fenomen olmuş “Mission: Impossible” silsiləsindən üçüncü filmi tamaşaçıların görüşünə gəlmişdi [4]. *2001: A Space Odyssey* filmonimi isə məşhur ABŞ rejissoru, öz nəslinin kult sənətkarlarından sayılan S. Kubrikin ekran əsərinin adıdır [1]. Həmin əsər 1968-ci ildə ekran üzə gərsə də, Britaniya və ümumilikdə, Qərbi oxucusu üçün fantast-yazar Artur Klarkın əsərinə çəkilən film müəllifi kimi növbəti filmonimlə əlaqələndirməni təmin etmək potensialına malikdir. Belə ki, *They sat up here, the “X-Files Six.”* İqtibasında yer alan *X-Files Six* erqonimi, əslində, digər fantastik mahiyyətli TV ekran əsərinin – 2000-ci illərin kult serialı “The X-Files”-in adının (bax:[10]) mətn permutasiyası vasitəsilə təkrar nominasiya vahidi kimi istifadəsi ilə əlaqələndirməyə imkan yaratmışdır. Belə ki, əsərin haqqında bəhs etdiyimiz bölmündə paranormal hadisələrin tədqiqi üçün cəmləşmiş altı gəncin müəmmalı ölümü ilə bağlı məqamın işıqlandırılmasına yer verilir ki, bu da həmin erqonimin məhz, paranormal hallardan bəhs edən serialın adı ilə əlaqələndirmə əsasında (yəni, allüziv onim formatında) meydana gəlməsinə rəvac vermişdi. Yəni, əgər *2001: A Space Odyssey* bilavasitə allüziv onimi təcəssüm etdirsə, *X-Files Six* erqonimi allüziya əsasında yaranan müəllifli onimdir: “*The X-Files*” > *X-Files Six*. Xatırladaq ki, allüziya – bədii referensiya aktı olmaqla daha öncə mətn referentinə “xitab edir” və bu zaman *a priori* olaraq, dil daşıyıcılarının ortaq fon biliklərinə malik olması (yəni, ortaq maddi-tarixi, mədəni-tarixi, praqmatik və s. informasiyaya bələdlik) faktı nəzərə alınır. [11, 19].

Romanın “*Astronauts, 2015.*” adlanan növbəti bölümündə artıq fərqli ptaqmatonimlərin istifadəsi ilə dövrün abu-havasının autentik canlandırılmasına, eləcə də personajların zövqlərini müəyyən edən faktorlar sayəsində onların daxili aləmlərinin açılmasına müvəffəq olunur.

Bombadil's iPhone vibrates over his heart. ...On a whim, I locate Philip Glass's music for The Truman Show on Bombadil's iPhone, and listen to it by way of pre-prandial entertainment. Jonah and I saw the film at a backstreet cinema in St. Tropez, at the turn of the century. We were moved by the protagonist's horror at the breadth and depth of the gulf between his own life and the quotidian world. [6, 64].

Qeyd edək ki, “The Truman Show” (1998) filminin məşhur pianoçu və bəstəkar Filip Qlass tərəfindən yazılmış və növbəti il “Qızıl qlobus” mükafatına layiq görülmüş musiqisi [9] özünün təkrarsızlığı və çox seçkin musiqi duyumuna malik şəxslərə xitab etmə fərqliliyi ilə seçilirdi. Xatırladaq XX əsrin ən görkəmli bəstəkarlarından sayılan F.Qlassun özünün fərqli “təkrarlanan strukturlara malik” minimalist musiqi formatı ilə sənət “olimpində” öz zirvəsini əldə etməyə müvəffəq olmuşdu [7]. Personajın əldə etdiyi telefonun yaddaşında, uzun çək-çevirdən sonra, məhz, bu musiqini tapdığından məmnunluq duyması, D.Mitçellin şaquli kontekst vasitəçiliyi ilə obrazın səciyyələndirilməsi üçün istifadə etdiyi bir maraqlı detal kimi qiymətləndirilə bilər. Bu iqtibasda yer alan fon bilikləri obrazın həm yüksək-seçkin musiqi zövqünə malik olmasına dəlalət edir, həm imtiyazlı sinfin nümayəndəsi kimi Sen-Trope kimi bahalı kurort bölgəsində dincəlmək seçiminə malik olduğunu, kübar həyat tərzini sürdüyünü nümayiş etdirir, həm də telefonunu mənimsədiyi *iPhone* nəslə nümayəndəsindən, əslində, xeyli yaşlı olmasına işarə edir.

Onu da əlavə edək ki, burada brend adı həm özünün kommunikativ funksiyadakı reallaşmasını, həm də (qismən) mifoloji funksiyadakı reallaşmasını qazanmış olur. Belə ki, artıq smartfon nəslinin yetişdiyinə işarə edən yazar, məhz, *iPhone* ptaqmatonim-qlobalizmini qeyd etməklə, iqtibasın yer aldığı bölümə cərəyan edən hadisələrin “Apple” firmasının kultunun mövcudluğunun formalaşmağa başladığı dönmə təsadüf etdiyini implisit şəkildə qabartmış olur. Müqayisə üçün xatırladaq ki, müəllifin digər əsərində – “Cloud Atlas” romanında uzaq gələcəkdə mövcud olacaq dünya düzəninə təsvirində D.Mitçell bir çox aparıcı brend adlarının appelyativdə işlətməklə onların mifoloji funksiyada reallaşmasını təmin etmişdi. Bu zaman fon biliyinə malik olan şəxs niyə məhz həmin brend adlarının əşyaların adlarını “sıxışdırıb çıxarmaq” iqtidarında olmasının (məsələn, krossover tipli idman ayaqqabısının yerinə “Nayk”lar səciyyələndirilməsinin verilməsi) səbəbini çox asanlıqla, əlavə şərh və izahata ehtiyac duymadan çözmüş olur. Burada biz, ptaqmatonimlərin milli-mədəni spesifikliyinin semantik ifadəlilik potensialını araşdırmış O.Y.Yakovlevanın qeyd etdiyi məqamlarla: brend mifləşdirilməsi (*brand mythologie*) və bredin müəyyən anlayışların, müəyyən yaşayış tərzinin ifadəliliyinə, representasiyasına xidmət etməsi (*brand positioning*) məqamları ilə qarşılaşırıq.(daha ətraflı bax: [15, 61]). Bu kontekstdə ptaqmatonim-qlobalizmlərin

lingvistik statusunu və funksional spesifikasiyasını araşdırmış O.S.Fomenkonun fikirlərini xatırlatmaq yerinə düşərdi. Dilçi praqmatonim-qlobalizmlərin öz semantik inkişafı nəticəsində zamanla müəyyən obyektlərin, hadisə və proseslərin obrazlı xarakteristikası üçün istifadə edilməyə başladığına diqqət çəkərək bu zaman həmin praqmatonim-qlobalizmlərin müəyyən sosial status, yaşam tərzı və ya dəyərlər sisteminin səciyyəvləndirilməsi üçün istifadə edildiyini qeyd etmişdi [14; 3, 23].

Yoona had sunk to this same condition by my first winter, when diners brushed snow off their nikes and we had to mop the floors regularly. [5, 171]; Boom-Sook, Min-Sic, and Fang burst in at hour twenty approx, tox-flushed, ice on their nikes. [5, 188], In the lobby, Mr. Chang produced a hooded cloak for me and a pair of office nikes. (c.192) He took his nikes of ... [5, 199].

D.Mitçelin "Cloud Atlas" romanında ikonik işarələrin implisit və eksplisit ifadəlilik potensialını araşdırmış C.Tanın da qeyd etdiyi kimi, yazarın təsvir etdiyi gələcəkdə insanlar məişət texikasıdan istifadə edib, saat taxmır, ayaqqabı geyinmirlər, gələcəyin insanının evi soni (Sony) ilə təhciz olunur, onlar vaxtı rolexlərlə (Rolex) təyin edib, nayklarla (Nike) gəzintiyə çıxırlar [8, 78].

Xcept watch the rolex hand erode the hours, I had no idea. [5, 181]; He glanced at his rolex and asked if Mr. Chang had been captured. [5, 209]; Drool glued his chin to his sony, his eyelids remmed, and a gurgle was trapped in his throat. [5, 169]; Yoona mistook it for a broken sony which showed the world outside [5, 170].

Bu yolla müəllif uzaq 2144-cü ildə Neo-Seulda yaşayan toplumun istehlak dəyərlərinin insani dəyərlərdən ön plana keçdiyini ifadə etmək məqsədilə öz sahəsində (məsələn, nümunədləridən göründüyü kimi, ayaqqabı və ya saat istehsalında) ən aparıcı dünya brendlərinin həmin əşyaların adını əvəzləyə bilməsini, bununla da gələcəkdə bredomaniya, istehlak asılılığının yaşanacağını ifadə etməyə çalışmışdır. Yəni, müəllif oxucusunun fon biliklərində həmin brendlərin lyuks (luxury) və ya üstün seqment kateqoriyasına aid olması gerçəkliyinə bələd olduğundan çıxış etmişdir. Fon biliyinə istinad edən yazar, bir növ, informasiya bifurkasiyasını reallaşdıraraq uzaq gələcəkdə - 2144-cü ildə istehlakçı ruhun insani dəyərləri üstələdiyi yeni və fərqli "reallıq" fonmatını canlandırmağa müvəffəq olmuşdu. Elə bir gələcək ki, burada, məhz, oxucuya məlum olan və onun fon biliklərində hamının əldə etməyə çalışdığı qlobal brendlərin ümumi anlayışları əvəzləyəcəyi mümkün olsun. Əgər İ.P. Qalperinin mətnində ifadə tapan informasiyanın təsnifatlandırması zamanı aparığı 1) faktual; 2) "sətiraltı" (podtekst); 3) konseptual informasiya bölgüsü fərqləndirməsindən [11] çıxış etsək, biz, burada D.Mitçellin hər üç informasiya ötürücüyünün sintezinin gerçəkləşməsi kimi maraqlı və az təsadüf edilən situasiya ilə qarşılaşdığımızı təsbit edə bilərik. Belə ki, praqmatonim-qlobalizmlərlə bağlı olan fon biliyinin implisit məna ötürücüsü kimi çıxış etməklə bərabər, müəllif ideyasının ifadəsinə xidmət edir və konkret mətn çərçivəsində həmin "appelyativləşmiş" presedent onimlər factual informasiyanın ifadəsində iştirak edirlər: nayklar – ayaqqabı olaraq, rolexlər – saat olaraq və s.

Yuxarıda qeyd olunanlar əsasında belə nəticəyə gəlmək olar ki, bədii mətnin şaquli konteksti bilavasitə fon bilikləri ilə əlaqə şəklində reallaşır və oxucunun biliklər paradigmasındakı məlumat bazasına istinad etməklə müəllif ideyasına uyğun olan fikrin implisit və ya eksplisit şəkildə ötürülməsinə yardımçı ola bilər.

ƏDƏBİYYAT:

1. 2001: A Space Odyssey, 1968, <https://www.imdb.com/title/tt0062622/>
2. Gallet E. "This is not censorship": The BBC and the Broadcasting Ban (1988-1994) // OpenEdition Journals, Censorship and blind spots: the BBC's silences, , 2022, №22 <https://journals.openedition.org/mimmoc/10215>
3. Maloney E. 'Closing Down the Airwaves: the Story of the Broadcasting Ban' // The Media and Northern Ireland (Edited by Bill Rolston), 1991, <https://cain.ulster.ac.uk/othelem/media/moloney.htm>
4. Mission: Impossible III, 2006 <https://www.imdb.com/title/tt0317919/>
5. Mitchell D. Cloud Atlas. New York: Random House, 446 pp.
6. Mitchell D. Slade House, https://royallib.com/book/Mitchell_David/slade_house.html
7. Philip Glass Biography <https://web.archive.org/web/20130804233252/http://www.philipglass.com/bio.php>
8. Tan C. David Mitchell's Cloud Atlas: A Multitude of Iconic Signs, Denizli: Pamukkale University, 2014, 106 pp.
9. The Truman Show, 1998 <https://www.imdb.com/title/tt0120382/>
10. The X Files, TV Series 1993–2018 <https://www.imdb.com/title/tt0106179/>
11. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. Изд. 5-е, стереотипное. – М. : Ком Книга, 2007. – 144 с.
12. Мирошниченко Ю. А. «Двойное кодирование» в романе Д. Митчелла «Литературный призрак» // Austrian Journal of Humanities and Social Sciences 2014 <https://cyberleninka.ru/article/n/dvoynoe-kodirovanie-v-romane-d-mitchella-literaturnyy-prizrak>
13. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе. – М.: Московский государственный лингвистический университет, 2000. – 141 с.
14. Фоменко О.С. Прагматонимы-глобализмы : лингвистический статус и функциональная специфика : автореферат диссертации ... канд.филол.наук : / Фоменко О. С.- Волгоград, 2009, 26 с.
15. Яковлева О.Е. Прагматонимы в системе собственных имен: семантика, функции, национально-культурная специфика // Сиб. филол. журн.: науч. изд. Новосибирск: НГУ, 2005. - № 1-2. - С. 59-74.
16. Eco U. Six Walks in the Fictional Woods, Cambridge Mass.: Harvard University Press, 1994.

МУСАВИ САМИРА

**О ВОЗМОЖНОСТИ ФОНОВЫХ ЗНАНИЙ ФОРМИРОВАТЬ
«ВЕРТИКАЛЬНЫЙ КОНТЕКСТ» В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ТЕКСТЕ
(на основе языка произведений Дэвида Митчелла)**

В статье рассматривается потенциал фоновых знаний в рамках художественного дискурса. В рамках исследования выявляется то, что в художественных произведениях авторы обращаются к фоновым знаниям, чтобы полностью и достоверно воспроизвести реалии описываемого ими времени и места. В это время автор интерпретирует общественно-политические реалии того времени через историко-социальный вертикальный контекст, использует интертексты для выражения определенной имплицитной информации. При этом благодаря историко-филологическому вертикальному контексту реализуется интертекстуальная связь с другими текстами и другими художественными произведениями. В частности, оказывается, что фоновые знания играют важную роль в творчестве Дэвида Митчелла, язык произведений которого рассматривается в рамках данной статьи. Так, писатель широко использует прецедентные тексты, прецедентные онимы, аллюзии и т.п. Благодаря этим интертекстуальным связям автору удается без необходимости дальнейших пояснений аутентично описать атмосферу того или иного периода. Описывая новую мировую реальность, возникающую в условиях господствования потребительства, автор в своих футуристических повествованиях использует именно культовые прецедентным онимые. Так, Д. Митчелл обращается к фоновым знаниям читателя о компаниях Nike и Rolex, отмечая, что в мире потребительского приоритета, возникающем в отдаленном будущем, обувь называется «nikes», а часы — «rolex». Проведенный в рамках представленной статьи анализ позволяет сделать вывод, что вертикальный контекст художественного текста реализуется в виде непосредственной связи с фоновыми знаниями и может способствовать неявной (имплицитной) или явной (эксплицитной) передаче идеи, соответствующей замыслу автора, путем обращения к фоновым данным в парадигме знаний читателя.

MUSAVI SAMIRA

**ON THE POSSIBILITY OF BACKGROUND KNOWLEDGE TO FORM A
“VERTICAL CONTEXT” IN A LITERARY TEXT (based on the language of
David Mitchell’s works)**

The article examines the potential of background knowledge within artistic discourse. The study reveals that in works of art, authors turn to background knowledge in order to fully and reliably reproduce the realities of the time and place they describe. At this time, the author interprets the socio-political realities of that time through the historical and social vertical context, uses intertexts to express certain implicit information. At the same time, thanks to the historical and philological vertical context, an intertextual connection with other texts and other

works of art is realized. In particular, it turns out that background knowledge plays an important role in the work of David Mitchell, the language of whose works is discussed in this article. Thus, the writer widely uses precedent texts, precedent onyms, allusions, etc. Thanks to these intertextual connections, the author is able to authentically describe the atmosphere of a particular period without the need for further explanation. Describing the new world reality emerging under the dominance of consumerism, the author in his futuristic narratives uses cult precedent onyms. Thus, D. Mitchell appeals to the reader's background knowledge of Nike and Rolex, noting that in the consumer-first world emerging in the distant future, shoes are called "Nikes" and watches are called "Rolex." The analysis carried out within the framework of the presented article allows us to conclude that the vertical context of a literary text is realized in the form of a direct connection with background knowledge and can contribute to the implicit (implicit) or explicit (explicit) transmission of an idea corresponding to the author's intention by referring to background data in the knowledge paradigm reader.

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 08.10.2023

Çapa qəbul olunma tarixi: 23.10.2023

**Rəyçi: filol.e.d, prof Çingiz Məmməd oğlu Qaraşarlı
tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur**